ARKTISEN NEUVOSTON SUOMEN PUHEENJOHTAJUUSOHJELMA JA AJANKOHTAISET ARKTISET ASIAT

Kirjallinen lausunto Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle 24.5.2017

Arktinen suurlähettiläs Aleksi Härkönen/UM
Neuvotteleva virkamies Henna Haapala/YM

Suomen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa 2017-19

Suomi vastaanotti Yhdysvalloilta Arktisen neuvoston kaksi vuotta kestävän puheenjohtajuuden 11.5.2017 Fairbanksissa Alaskassa pidetyssä ulkoministerikokouksessa. Kokouksessa olivat edustettuina kaikkien kahdeksan arktisen maan ulkoministerit ja pysyvät osanottajat eli arktisten alkuperäiskansajärjestöjen edustajat. Kokouksessa ministerit korostivat rauhanomaisen arktisen yhteistyön jatkuvuutta ja antoivat tukensa Suomen puheenjohtajuusohjelmalle.

Kokouksen julkilausuman viimeistely jäi viime metreille Yhdysvaltain ilmastolinjausten selkiytymättömyyden vuoksi. Julkilausumasta tuli kuitenkin tasapainoinen, ja se sisältää viittaukset ilmastotyöhön ja kestävän kehityksen tavoitteisiin. Ministerikokous hyväksyi myös sopimuksen arktisesta tiedeyhteistyöstä.

Fainbanksin ministerikokouksen lopputulos antaa Suomen puheenjohtajuuskaudelle hyvät lähtökohdat.

Suomen puheenjohtajuusohjelman motto on yhteisten ratkaisujen etsiminen. Ohjelman kehyksen muodostavat ilmastonmuutostyö ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda 2030). Suomen puheenjohtajuuden kärkiteemat ovat ympäristönsuojelu, viestintäyhteistyö, meteorologia ja koulutus. Puheenjohtajuutta hyödynnetään Suomen kansainvälisen aseman lujittamisessa, arktisen osaamisen tunnetuksi tekemisessä ja maakuvan vahvistamisessa.

Ilmastonmuutos on keskeisin arktisen alueen muutosta ajavista tekijöistä, ja se luo taustan kaikelle arktisella alueella tehtävälle yhteistyölle. Suomi korostaa Pariisin ilmastosopimuksen sitoumusten toimeenpanon merkitystä arktiselle alueelle ja sitä kautta koko globaalille ilmastojärjestelmälle. On myös tärkeää jatkaa Arktisen neuvoston työtä lyhytikäisten ilmastovaikutteisten aineiden, ml. musta hiili, parissa. Arktinen alue lämpenee väistämättä joka tapauksessa, minkä vuoksi sopeutumiseen ja ilmastokestävyyteen tähtääviä toimia on jatkettava.

YK:ssa vuonna 2015 hyväksytyt kestävän kehityksen tavoitteet eli Agenda 2030 ovat maailmanlaajuisia ja koskevat myös arktista aluetta. Suomi haluaa edistää näiden tavoitteiden toteuttamista myös arktisessa yhteistyössä.

Arktisen neuvoston työstä suuri osa koskee ympäristöasioita. Suomi järjestää vuonna 2018 arktisen ympäristöministerikokouksen, jonka aiheina ovat mm. ilmastoasiat ja biodiversiteetti. Ympäristönsuojeluyhteistyön pääaiheet Suomen puheenjohtajuuskaudella ovat:

- ilmastonmuutos: arktisen ilmastotiedon tuottaminen kansainväliseen ilmastoyhteistyöhön, mustanhiilen ja metaanin päästöjen vähentäminen arktisella alueella sekä sopeutumistoimien vahvistaminen
- biodiversiteetin ja ekosysteemien suojelu ja hoito: arktisen biodiversiteettikongressin järjestäminen Suomessa, arktisen biodiversiteetin toimintaohjelman 2013-2021 toimeenpano sekä biodiversiteetin tilaa koskevan tiedon tuottaminen, merialueiden suojelualueverkoston kehittäminen
- ympäristön saastumisen ehkäisy ja torjuminen: öljyntorjuntasopimuksen toimeenpano sekä öljyntorjuntaharjoituksen järjestäminen, ympäristövaikutusten arviointia koskevan yhteistyön vahvistaminen sekä kaukokulkeutuvat ilmansaasteet.

Viestintäyhteyksien kehittämiseksi Suomi jatkaa Yhdysvaltain käynnistämää työtä, jossa selvitettiin viestintäinfrastruktuurin tilaa arktisella alueella. Suomen kaudella on tarkoitus keskittyä käyttäjien tarpeisiin ja investointimahdollisuuksiin. Työtä johtaa Arktisessa neuvostossa seuraavan kahden vuoden ajan viestintäyhteydet-työryhmä, joka toimii yhteistyössä Arktisen talousneuvoston kanssa.

Meteorologinen yhteistyö on uusi teema Arktisessa neuvostossa. Meteorologiset ja oseanografiset havainnot palvelevat asukkaiden ja liikenteen turvallisuutta sekä ilmastotiedettä. Havainnointiverkoston parantaminen on arktisella alueella tarpeen. Suomen puheenjohtajuuskaudella tarkoitus ei ole luoda uusia rakenteita, vaan hyödyntää ja vahvistaa jo olemassa olevia yhteistyöverkostoja Maailman ilmatieteen järjestön WMO:n kautta.

Koulutus on Suomelle luontainen teema ja tarkoitus on Suomen kaudella keskittyä erityisesti opettajankoulutuksen vahvistamiseen arktisella alueella. Tavoitteena on lasten tasavertainen pääsy hyvätasoisen perusopetuksen piiriin käyttämällä hyväksi nykyaikaisia menetelmiä kuten opetuksen digitalisaatiota. Yhteistyökumppanina on Arktinen yliopisto (UArctic) ja sen opettajankoulutusverkosto.

Puheenjohtajuuskauden päättävä ulkoministerikokous järjestetään Suomessa keväällä 2019. Arktisen neuvoston virkamiestason kokouksia ja työryhmien kokouksia pidetään Suomessa yhteensä yli 20.

Suomen vaikutusmahdollisuuksia lisäävät samanaikaiset puheenjohtajuudet Arktisessa rannikkovartiostofoorumissa ja Arktisessa talousneuvostossa. Arktisen rannikkovartiostofoorumin työtä johtaa rajavartiolaitos. Arktisen talousneuvoston puheenjohtajuus on suomalaisella elinkeinoelämän edustajalla.

Suomi on ottanut esille arktisen huippukokouksen järjestämisen puheenjohtajuuskaudellaan, mikäli olosuhteet ovat suotuisat ja riittävän painava agenda sovittavissa. Huippukokousajatus sisältyy puheenjohtajuusohjelmaan.

Puheenjohtajuusohjelma on saatavana tekstimuodossa formin.finland.fi -sivuilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Taitettu ja kuvitettu versio ohjelmasta on saatavana, ja siihen sisältyy ohjelmateksti myös edellä mainittujen lisäksi myös pohjoissaameksi.

Suomen arktisen strategian päivityksen toimenpidesuunnitelma

Arktisen strategian painopistealueet linjattiin hallituksen strategiaistunnossa 26.9.2016. Ne ovat arktinen ulko- ja EU-politiikka, Suomen arktinen osaaminen, kestävä matkailu sekä näitä tukevat infrastruktuuriratkaisut. Hallitus hyväksyi 27.3. arktisen strategian päivityksen toimenpidesuunnitelman.

Aikataulutetun toimenpidesuunnitelman toteutumista tarkastellaan hallituksen strategiaistunnoissa.

EU:n arktisen politiikan toimeenpano

EU:n vuonna 2016 hyväksytyn arktisen tiedonannon toimeenpanon edistämiseksi Suomen aloitteessa Oulussa 15-16.6. järjestetään EU:n korkean tason arktinen kokous ja sidosryhmäfoorumi. Siihen osallistuvat KE Federica Mogherini, komissaari Karmenu Vella sekä tämän hetken tietojen mukaan useita ministeritason edustajia EU-maista ja muista Pohjoismaista. Samassa yhteydessä EU järjestää myös vuosittain pidettävän vuoropuhelutilaisuuden arktisten alkuperäiskansojen edustajien kanssa.